

МЕТОДИКА ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ
Викладач – в. о. професора, заслужений працівник культури України, Величко Н.А.

Запитання для комплексного дистанційного контролю

Білет № 1

1. Визначити термін: «*Навчання* – це ...» (за О.П.Рудницькою).
2. Сформулювати дидактичні принципи та методи навчання за вченням *Яна Амоса Коменського*.
3. Назвати три періоди розвитку *дитячого голосу*.
4. Визначити твори для дітей в творчості *М. В. Лисенка*.
5. Дати відповіді на питання *тесту*:
 1. Хто з діячів української культури кінця XIX – початку XX ст. вказував на неможливість будь-якого насильства над дитиною, підкорення або «ламання» її волі?
а) І. Франко б) М. Лисенко в) Л. Українка
 2. Кому належить вислів: «творча діяльність дітей повинна підтримуватися на всіх уроках, в тому числі і на уроках співу»?
а) П. Щуровському б) О. Маслову в) А. Рубінштейну
 3. Який період вважається початком виникнення і розвитку вітчизняної теорії музичного виховання?
а) 60-ті роки XIX ст. б) кінець XIX ст. в) початок XX ст.

Білет № 2

1. Визначити термін: «*Виховання* – це ...» (за О.П.Рудницькою).
2. Сформулювати основні *дидактичні принципи*, якими керується сучасна педагогіка.
3. Назвати основні фази *співацького дихання* та його типи.
4. Визначити твори для дитячого хору в творчості *В.В.Полєвої*
5. Дати відповіді на питання *тесту*:
 1. Хто вважається основоположником національної гуманістичної течії у вітчизняній педагогіці?
а) Г. Сковорода б) М. Леонтович в) К. Ушинський
 2. Кому із педагогів належать наступні гуманістично спрямовані принципи навчання співу: «в основу процесу навчання повинні лягати прості, але доступні учням мелодії з текстом»; «збільшення складнощів у відношенні діапазону, тексту, темпу, загальних відомостей про музику повідомляються поступово»?
а) М. Леонтовичу б) С. Миропольському в) С. Смоленському
 3. Який із названих гуманістичних принципів музичної освіти належить М. Лисенку?
а) вільного виховання б) опори на національну культуру в) неперервного музичного виховання з охопленням усіх без винятку дітей

Білет № 3

1. Визначити термін: «*Освіта* – це ...» (за О.П.Рудницькою).
2. Сформулювати класифікацію *методів навчання* за характером керівництва розумовою діяльністю учнів.
3. Дати характеристику *голосів хлопчиків* і вказати діапазон та примарні тони.
4. Назвати обробки народних пісень для дітей в творчості *М. Д. Леонтовича*
5. Дати відповіді на питання *тесту*:
 - I. Хто є одним із авторів концепції вільного виховання?
1. У. Морріс 2. Є. Клапаред 3. М. Монтессорі 4. Р. Штейнер
 - II. Яке із зазначених гуманістичних ідей, щодо музичної освіти дітей належить Є. Альбрехту?
а) у процесі навчання хоровому співу та грі на музичному інструменті необхідно розвивати в учнів музичні здібності, виховувати інтерес і любов до музики, формувати художній смак
б) у навчанні музиці необхідно враховувати закономірності психофізичного розвитку дитини, ставити перед нею тільки посильні завдання

в) особливе місце у процесі музичної освіти належить музичній діяльності дитини, і, зокрема, прилучення її до народної творчості, до народної пісні.

Білет № 4

1. Визначити термін: «**Методика** – це ...»
2. Сформулювати класифікацію **методів навчання** за джерелом отримання знань.
3. Назвати **недоліки в дитячому співі**.
4. Визначити дитячі опери та твори для дитячого хору в творчості **К.Г.Стеценка**
5. Дати відповіді на питання **тесту**:
 - I. Використовуючи отримані знання визначить, що є спільним для усіх трьох напрямків естетичного виховання:
 1. Стимулювання та облагородження творчих продуктивних сил дитини.
 2. Необхідність введення мистецтва до шкільної програми як самостійного предмету.
 3. Виховання здатності до розуміння прекрасного.
 - II. Якому змісту музичної освіти учнів віддавав перевагу М. Фіндейзен?
 - а) колективним формам музично-виховної роботи
 - б) слуханню музики у якомога більшому об'ємі
 - в) хоровому співу та розвитку творчих здібностей.

Білет № 5

1. Визначити термін: «**Образ** – це ...»
2. Назвати **методи виховання** сучасної педагогіки.
3. Вказати **структуру дитячого хорового колективу** в залежності від вікового складу та рівня підготовки.
4. Визначити в творчості **П.О.Козицького** збірки хорів для дітей.
5. Дати відповіді на питання **тесту**:
 1. Із зазначених напрямків розвитку естетичного виховання у Західній Європі на початку ХХ ст. оберіть той, що набув широкого розповсюдження.

Перший вбачав мету школи у вихованні витонченого естета.

Другий передбачав розвиток у молоді здатності до насолоди мистецтвом і красою.

Третій ставив своєю метою розвиток творчої особистості.
 2. Хто першим із вітчизняних педагогів поставив питання про музичне виховання підростаючого покоління в сім'ї?
 - а) С. Русова б) В. Поточний в) В. Острогорський

Білет № 6

1. Визначити термін: «**Гармонія** – це ...»
2. Назвати **рівні педагогічної діяльності** в залежності від продуктивності навчального процесу.
3. Обґрунтувати принципи систематизації **вокально-хорових вправ** при розспівуванні дитячого хору.
4. Визначити твори для дітей в творчому доробку **Л.М. Ревуцького**
5. Дати відповіді на питання **тесту**:
 - I. Які з гуманістичних ідей Ф. А. Дістервега найбільше відносяться до музичного навчання та виховання?
 1. Відповідність виховання досягненням культури даної історичної епохи.
 2. Врахування вікових особливостей дітей.
 3. Здатність дитини до саморозкриття своїх здібностей.
 4. Навчати, виходячи з рівня розвитку учня.
 5. Приймати до уваги індивідуальність учнів.
 6. Навчати тому, що є для дитини актуальним.
 - II. Кому належать цінні методичні вимоги до музичних занять гуманістичного характеру: зацікавленість, висока художність репертуару, виразність музичного виконання, виховання слуху і смаку?
 - а) Ю. Енгелю б) Д. Заріну в) М. Бахтіну

Білет № 7

1. Визначити термін: «**Метод** – це ...»

2. Назвати **стилі** педагогічної діяльності.
3. Розкрити основні принципи формування **концертного репертуару** дитячого хору.
4. Визначити дитячі хорові твори **Ж.Ю. Колодуб**

5. Дати відповіді на питання **тесту**:

I. Хто з видатних філософів і педагогів виступав за перетворення виховання у активний, сповнений оптимізму процес?

1. Дж. Дьюї 2. Ж.-Ж. Руссо 3. Р. Оуен 4. М. Корф

II. Кому належить вислів: «Естетичне виховання повинно впливати із природної радості людини у красі та пробуджувати в ній загальне бажання і звичку в прагненні до мистецтва»?

а) М. Лисенку б) С. Русовій в) П. Блонському

Білет № 8

1. Визначити термін: «**Слух** (auditus) – це ...»

2. Назвати структуру **педагогічних здібностей** та умінь за В.А.Крутецьким.

3. Проаналізувати **етапи розучування нового твору** в дитячому хорі.

4. Визначити в творчості **Б.М. Фільц** твори для дитячого хору

5. Дати відповіді на питання **тесту**:

I. Кому із просвітників належить думка про виховну роль мистецтва та розвиток художнього смаку у всіх людей, а не тільки у освіченої меншості?

1. К. Гельвецію 2. Г. Песталоцці 3. О. Радіщеву 4. Ж.-Ж. Руссо

II. Хто з відомих діячів музичного виховання вважав, що народна музика, класика, кращі зразки творчості сучасних композиторів є тією основою, на якій можна виховати здорові художні смаки школярів?

а) М. Леонтович б) В. Шацька в) Я. Чепіга

Білет № 9

1. Визначити термін: «**Музичний слух** – це...»

2. Дати характеристику **педагогічних умінь** за А.К. Марковою.

3. Назвати **умови збереження хорового строю** за І. Пономарьковим та О. Раввіновим.

4. Визначити в творчості **О.М. Яковчука** твори для дитячого хору

5. Дати відповіді на питання **тесту**:

I. Назвіть родоначальника епохи Просвітництва:

1. Дж. Мільтон 2. І.Кант 3. А. Шефстберрі 4. Ф. Хатчесон

II. Яка головна ціль педагогічної діяльності Б. Л. Яворського?

а) прилучення дітей до всіх видів музичної діяльності

б) пошук шляхів формування творчих здібностей

в) розвиток естетичного почуття та збагачення музичного слуху.

Білет № 10

1. Визначити термін: «**Голосовий апарат** – це...»

2. Охарактеризувати **три рівня пізнання музики** – сприймання, виконання, творчість за С.М.Казачковим.

3. Назвати всі види **ансамблю** дитячого хору.

4. Визначити пріоритетні напрямки в творчості **Л.В. Дичко** для дітей.

5. Дати відповіді на питання **тесту**:

I. Хто є основоположником педагогіки Нового часу та автором гуманістичної педагогічної системи?

1. Жан – Жак Руссо 2. Джон Локк 3. Ян Амос Коменський 4. Костянтин Дмитрович Ушинський

II. Кому належить гуманістичний принцип музичної роботи з дітьми: «На уроках повинні співати всі – хто вміє, і хто не вміє, хто має слух і голос та не має їх»?

а) М. Леонтовичу б) Б. Асаф'єву в) Б. Яворському

III. Який із низче перерахованих гуманістичних принципів музичного виховання склався у 80-х роках ХХ ст.?

а) загальність і обов'язковість музичного виховання

б) єдність музичного виховання, навчання і розвитку

в) взаємодія емоційності й свідомості.

Білет № 11

1. Визначити термін: «**Фонація** – це ...»
2. Розкрити **функції музики** як виду мистецтва
3. Дати **визначення хору** по П.Чеснокову, К.Пігрову, О.Єгорову, В.Соколову, В.Краснощокову, Л.Ятло.
4. Визначити і назвати жанри для дитячого хору в творчості **І. В. Щербакова**.
5. Дати відповіді на питання **тесту**:
I. Хто з представників гуманізму XIV – XVI століть виклав ідею про необхідність врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання і виховання?
1. Вітторіно до Фельтре. 2. Маффео Веджо 3. Еразм Роттердамський 4. Мішель Монтень 5. Франсуа Рабле 6. Джозеффо Царліно
II. Хто є автором наступної думки: «Пісня народу – це його історія, його духовне багатство і гордість... Саме з пісень своїх діти навчаються тому, чого не зможуть навчити ні лекції, ані натхненні слова»?
а) Ф. Колесса б) М. Леонтович в) К. Стеценко

Білет № 12

1. Визначити термін: «**Діапазон** – це ...»
2. Розкрити сфери впливу музики на **розвиток природних здібностей і задатків дитини**.
3. Назвати будову **голосового апарату** дитини.
4. Обґрунтувати внесок **Ю. В. Шевченка** в пісенно-хоровий жанр для дітей.
5. Дати відповіді на питання **тесту**:
I. Кому належить думка про те, що основою державної системи виховання повинна бути музика, а заняття цим мистецтвом обов'язкове для всіх дітей?
1. Арістотелю 2. Сократу 3. Платону 4. Конфуцію 5. Піфагору
II. У чому полягає заслуга П. О. Козицького в галузі музичного виховання дітей?
а) стимулюванні дитячої фантазії, творчості
б) поєднанні слухання музики, творчої імпровізації з хоровим співом
в) накопиченні музичних образно-слухових уявлень.

Білет № 13

1. Визначити термін: «**Регістр** – це ...»
2. Сформулювати **педагогічну періодизацію дитячого віку** за І.П.Підласим.
3. Назвати основні прогресивні досягнення **методики викладання хорового сольфеджіо** на сучасному етапі.
4. Визначити в творчості **М. Шуха** хорові жанри для дітей.
5. Дати відповіді на запитання **тесту**:
I. До якої епохи (Античності чи Середньовіччя) відносяться нижче подані характеристики:
1. Традиційним елементом більшості музичних трактатів були міркування про моральний вплив музики.
2. Пануючою релігією стало християнство.
3. Проповідується етична значущість музичної творчості й музичного сприйняття.
4. Притаманний естетико-педагогічний максималізм, що проявився у використанні мистецтва переважно у виховних цілях.
5. Перетворення музичної теорії у наукову галузь, прикладну дисципліну, що підпорядковується потребам реальної музичної практики.
6. Бачення в людині самодостатньої духовної і моральної сили, здатної творити свою долю.
II. Кому із відомих педагогів належать наступні методичні прийоми: слухання музики природи, накопичення музичних вражень, застосування ігрового методу, слово про музику?
а) В. Верховинцю б) В. Сухомлинському в) Б. Асаф'єву

Орієнтовні відповіді на питання білетів (стисло)

Білет № 1

1. О. П. Рудницька в праці «Педагогіка загальна та мистецька» узагальнює зміст цього поняття і дає таке визначення: «**Навчання** – це організований процес взаємодії педагога та учня (або студента), спрямований на оволодіння останніми знаннями про явища

навколишнього світу та способами інтелектуальної і практичної діяльності. Результатом цього процесу є навченість людини».

2. Вперше структурував питання виховання і навчання дитини у наукову педагогічну теорію в своїй праці «Великая дидактика» чеський реформатор школи Ян Амос Коменський (1592-1670). Один з перших він створив працю з теорії педагогіки, розробив підручники для початкової та середньої школи, обґрунтував наукові основи класно-урочної системи освіти. Я. А. Коменський є основоположником дидактичних принципів та методів навчання. За його вченням, для якісного навчання необхідно використовувати такі правила:

- урахувати вікові особливості;
- заохочувати учнів різними методами до навчання, зацікавлюючи їх;
- давати життєво важливі знання, зорієнтовані на зв'язок з практикою;
- йти у навчанні від конкретних речей до загальних, від простого поняття до складного, від легкого до важкого, від знайомого до незнайомого;
- вивчати все послідовно, поступово, у тісному взаємозв'язку;
- включати в процес засвоєння всі органи чуття – слух, зір, слово і дію;
- вивчати світ із нього самого;
- закріплювати вивчений матеріал повторенням, свідомим розумінням;
- систематизувати вивчене, позбавляючись хаосу;
- не перевантажувати дітей, враховувати їх індивідуальні особливості.

3. **Три періоди розвитку** дитячого голосу за Я.С.Кушкою.

Дитячий голосовий апарат знаходиться у стані постійного росту і розвитку і цим відрізняється від дорослого. Розвиток поділяється на такі періоди:

1 – домутаційний (молодший або ранній від 6 до 8 років, середній від 8 до 10 років, старший від 10 до 12 -13 років);

2 – мутаційний від 12-13 до 15 років (період, за час якого голос набуває властивостей дорослої людини, змунюється, мутує);

3 – післямутаційний від 15-17 років до 17-19 років (становлення голосу і його закріплення).

4. Дитячі опери М. В. Лисенка: **Дитячі опери** (перші)

- Коза-Дерева, 1888,
- Пан Коцький, 1891,
- Зима і весна, або Снігова краля, 1892 – всі на лібр. Дніпрові Чайки (Л.Василевської)
- Два вінки «Веснянок», Колядки і щедрівки, купальська справа, Весілля, Молодощі (для дітей)

5. 1. в) Л. Українка; 2. б) О. Маслову; 3. а) 60-ті роки XIX ст.

Білет № 2

1. О. П. Рудницька в праці «Педагогіка загальна та мистецька» узагальнює зміст цього поняття і дає таке визначення: «**Виховання** – це процес впливу на суб'єкта з метою засвоєння ним знань про соціальні норми і цінності, що склалися у суспільстві, їх перетворення в особистісні переконання та набуття досвіду застосування у власній поведінці. Результатом є вихованість учня (студента)».

2. Основні методичні положення педагогіки – **дидактичні принципи**, якими керується сучасна педагогіка.

1. Принцип науковості.
2. Принцип доступності.
3. Принцип розвиваючого навчання (розвитку потенційних можливостей особистості дитини).
4. Принцип систематичності і логічної послідовності (наступності).

5. Принцип наочності.
6. Принцип єдності конкретного і абстрактного.
7. Принцип діяльності (зв'язку теорії з практикою).
8. Принцип свідомого і активного засвоєння знань.
9. Принцип міцного засвоєння знань.
10. Принцип позитивного емоційного тону та авторитету вчителя
11. Принцип колективного характеру навчання.
12. Принцип індивідуального підходу.
13. Принцип цілісного комплексного підходу до розвитку дитини.
14. Принцип зв'язку навчання з моральним та національним вихованням.

3. Основні **фази** співацького дихання: вдих, затримка, видих.

Типи співацького дихання:

- верхньо-реберне або ключичне;
- грудне або реберне;
- діафрагмічне або черевне;
- нижньо-реберне діофрагмічне або косто-абдомінальне.

4. В. В. Полева

1986-1993 «*Missa-symphonia*» на канонічні тексти для дитячого хору та камерного оркестру (ред. 2009)

2000 «*Світлі піснесіви I*», цикл на канонічні тексти для солістів, дитячого та мішаного хорів Для дитячого хору a cappella

2002 «*Вечірній спів*», диптих на канонічні тексти для хору хлопчиків

2000 «*Золото з неба*» на вірші А. Фета

1999 «*Херувимська*», триптих на канонічні тексти

1991 «*Маленькі коліскові*», триптих на народні тексти

5. 1. в) К. Ушинський; 2. б) С. Миропольському; 3. б) опори на національну культуру

Білет № 3

1. О. П. Рудницька в праці «Педагогіка загальна та мистецька» узагальнює зміст цього поняття і дає таке визначення: «**Освіта** як процес досягається шляхом навчання і виховання. **Освіта** – це процес та результат формування якостей особистості засобами навчання і виховання відповідно до норм духовної культури і цінностей суспільства. Поділяється на початкову, середню, вищу, загальну та спеціальну».

2. Методи навчання поділяються на:

1) Методи роботи викладача – розповідь, пояснення, бесіда;

2) Методи роботи учнів – вправи, самостійна робота.

Існує така класифікація методів за характером керівництва розумовою діяльністю учнів:

- пояснювально-ілюстративний,
- репродуктивний,
- проблемне викладення,
- частково-пошуковий або евристичний,
- дослідницький,
- проблемний.

Існує така класифікація методів за джерелом отримання знань:

1 – словесні або *слухові* – розповідь, пояснення, бесіда (евристична, відтворююча, повідомляюча), робота з підручником, книгою, партитурою або клавіром;

2 – наочні – спостереження, демонстрація наочних посібників, перегляд відео - і кінофільмів, слухання музичних записів тощо;

3 – практичні методи – усні і письмові вправи, творчі роботи, спеціалізовані навчально-практичні завдання, лабораторні роботи, методи прикладу педагога (практичний показ та ілюстрація).

3. Голоси хлопчиків поділяються за типом на дисканти і альти.

Дискант (з лат. «високочувний») – легкий, сріблястий голос. Діапазон змінюється в залежності від віку та індивідуальних вокальних здібностей: у 6 – 8 років – ре 1- ре 2 октави; у 8 – 10 років – до 1 – фа 2 соль 2 октави; у 10 – 12 (13) – до 1 – соль 2 ля 2, окремі голоси навіть сі 2 до 3 октави. Примарні тони можуть зміщуватись, але найчастіше це ля 1 – ре 2 октави.

Альт (з лат. «низький, глибокий») – насичений і досить сильний голос, іноді з металевим призвуком, іноді з м'яким тембром. Діапазон змінюється в залежності від віку: у 6 – 8 років – до 1 ре1- ре 2 мі 2 октави; у 8 – 11 років – сі М - ре 2 мі 2 октави; у 11 – 15 – соль М ля М – сі 1 до 2 . Примарні тони альта – ре 1 мі 1 – соль 1 ля 1 октави.

4. М. Д. Леонтович: **Обробки народних пісень (понад 200)**

Щедрик, Дударик, Ой з-за гори кам'яної, Із-за гори сніжок летить, Гра в зайчика, За городом качки пливуть, Ой там за горою, Зашуміла ліщинонька, Мала мити одну дочку, За річкою бережком, Ой зійшла зоря, Гей, ви стрільці січовії, Женчикок-бренчикок

5. І. З. М. Монтессорі; П. а) у процесі навчання хоровому співу та грі на музичному інструменті необхідно розвивати в учнів музичні здібності, виховувати інтерес і любов до музики, формувати художній смак

Білет № 4

1. **Методика** – це частина педагогіки, що розкриває як за допомогою дидактичних принципів, за допомогою яких методів, прийомів, способів навчання досягти найвищої продуктивності навчально-виховного процесу, як найкраще вирішити загальні і часткові завдання. Методика – це сукупність взаємопов'язаних способів і прийомів доцільного проведення будь-якої роботи. Методика – це вчення про методи викладання певної науки, предмета.

2. Методи навчання поділяються на:

1) Методи роботи викладача – розповідь, пояснення, бесіда;

2) Методи роботи учнів – вправи, самостійна робота.

Існує така класифікація методів за джерелом отримання знань:

1 – словесні або *слухові* – розповідь, пояснення, бесіда (евристична, відтворююча, повідомляюча), робота з підручником, книгою, партитурою або клавіром;

2 – наочні – спостереження, демонстрація наочних посібників, перегляд відео - і кінофільмів, слухання музичних записів тощо;

3 – практичні методи – усні і письмові вправи, творчі роботи, спеціалізовані навчально-практичні завдання, лабораторні роботи, методи прикладу педагога (практичний показ та ілюстрація).

3. Недоліки в дитячому співі:

- затиснена нижня щелепа, скуті м'язи гортані, млява артикуляція, нечітка дикція;
- дихання неорганізоване, нерівне, шумний вдих, невміння регулювати видих при співі, піднімання плечей при вдиханні, що вказує на поверхове ключичне дихання;
- крикливість, форсування звуку, невміння користуватись головним резонатором, наближення тембру до дорослого, скандування, відсутність кантилени співу;
- гнусавість, «відкритий» звук, горловий призвук, сиплота, тремоляція;
- млявий звук і підїзди, фальшива інтонація.

4. К.Г. Стеценко: **Дитячі опери-казки**

- Лисичка, Котик і Півник, лібр. аавтора, 1911
- Івасик-Телесик, лібр. М.Кропивницького, 1907 – 1911

45 творів – для дво- триголосного дит. або жін. хору

5. І. 2. Необхідність введення мистецтва до шкільної програми як самостійного предмету. П. б) слуханню музики у якомога більшому об'ємі

Білет № 5

1. Образ в широкому розумінні – відображення когось, чогось у пам'яті, свідомості чи створене уявою; зовнішній вигляд, копія когось, чогось. Образ – це характерна для літератури і мистецтва форма відображення дійсності; узагальнений тип, характер, створений митцем. Філософія пояснює категорію образу як відображення у свідомості людини явищ об'єктивної дійсності.

2. Методи виховання:

1. Методи формування досвіду громадянської поведінки – звичка, привчання, вправи в різноманітній діяльності, виховні ситуації, приклад, гра, змагання.
2. Методи формування свідомості – бесіди, диспути, лекції, обговорення, конференції, збори, емоційно-позитивне спілкування, в основі якого є слово.
3. Методи стимулювання і корекції поведінки – заохочення (похвала, подяка, нагорода, почесне доручення, почесне право, матеріальна винагорода) і покарання (словесне засудження, зауваження, опорочення, зміна відношення в стосунках, догана, позбавлення права або обмеження їх, позбавлення грошової винагороди).
4. Методи формування моральної позиції та національної свідомості – переконування, навчання, захоплення, запал, наснажування – перетворення знань в переконання і звичку через повторні дії.

3. Структура дитячого хорового колективу в залежності від вікового складу та рівня підготовки в Дитячих музичних школах поділяється на підготовчий (5-6 років), молодший (7-10 років) і старший (11-14 років). В хорових студіях при Центрах творчості та дитячих клубах, де основний вид діяльності – хоровий спів, існує така структура:

- підготовчий хор (дошкільний період);
- перший ступінь (хор першокласників);
- другий ступінь (молодший хор);
- третій ступінь (середній хор 3 – 5 класів);
- четвертий ступінь (старший концертний хор).

В загальноосвітніх школах хорові колективи формуються таким чином: молодший (1 – 3 класи); середній (4 – 6 класи); старший (7 – 11 класи).

В зразкових народних дитячих хорових колективах зустрічається така структура: підготовчі групи загального музичного виховання (4 – 6 років); молодший хор (7 – 10 років); основний склад або кандидатський хор (11 – 13 років), що готує співаків в концертний склад хору; старший хор або концертний склад (13 – 20 років).

4. П.О.Козицький: Для дитячого хору

- **Весняна ораторія** – з фортепіано. Кантата «Здрастуй, весно» на сл. Г. Плоткіна в чотирьох частинах
- III частина «Щасливе майбутнє» колективної величальної кантати Л.Ревуцького, Г.Жуковського, М.Вериківського, Ю.Мейтуса (до XVI зїзду КП(б)У в 1949 році) для дитячого хору і симф. оркестру
- 10 шкільних хорів на сл. Т.Шевченка та ін. поетів
- **Цикл «Волошки»** – чотири хори на сл. О. Журливої: Волошки, Металом горно диха знов, Ряба хустинка, Гордо й радісно живем.

5. 1. *Третій* ставив своєю метою розвиток творчої особистості. 2. в) В. Острогорський

Білет № 6

1. *Гармонія* в перекладі з грецької – стрункий порядок, зв'язок, злагодженість. В музиці в широкому розумінні слова гармонія – це злагоджене звучання, милозвучність, співзвучність. Гармонією називається частина теорії музики, що вивчає правильну побудову співзвуччя в композиції. У вузькому розумінні слово «гармонія» означає закономірне поєднання тонів в одночасному звучанні.

2. Існують такі *рівні* педагогічної діяльності в залежності від продуктивності навчального процесу:

- 1) репродуктивний (мінімальний) – педагог вміє передавати іншим те, що знає сам;
- 2) адаптивний (низький, малопродуктивний) – педагог вміє пристосувати своє повідомлення відповідно особливостям аудиторії;
- 3) локально-моделюючий (середній, середньо продуктивний) – педагог володіє стратегіями навчання учнів знанням, умінням, навичкам з окремих розділів курсу;
- 4) системно-моделюючий знання учнів (високий, продуктивний) – педагог володіє стратегіями формування необхідної системи знань, умінь та навичок з предмету в цілому;
- 5) системно-моделюючий діяльність та поведінку учнів (найвищий, високопродуктивний) – педагог володіє стратегіями перетворення свого предмету в засіб формування особистості.

3. Принципи систематизації вокально-хорових вправ при розспівуванні дитячого хору.

Всі **вправи** поділяються на такі типи:

- розвиток і вдосконалення співацького дихання і звукоутворення;
- вироблення єдиної манери співу;
- вироблення м'якої атаки і високої позиції звука;
- розширення діапазону голосу, згладжування і вирівнювання регістрів;
- звільнення від скутості артикуляційного апарату і вироблення чіткої дикції;
- розвиток техніки виконання різноманітних динамічних відтінків;
- формування і вдосконалення навичок правильного інтонування;
- розвиток рухливості голосу;
- розвиток мелодичного та гармонічного слуху;
- виховання навичок співу багатоголосся;
- формування навичок співу легато, нон легато, стаккато;
- вироблення навички співу із закритим ротом;
- розвиток навичок «ланцюгового» дихання;
- виконання ритмічно складних побудов;
- досягнення різних видів ансамблю у звучанні окремої хорової партії, загальнохорового ансамблю і строю;
- виховання культури звуку, вивільнення від усіляких дефектів (сип, тремоляція, носовий призвук тощо);
- відпрацювання складних і незручних місць хорового твору.

4. Л.М. Ревуцький: збірки обробок українських народних пісень **для дітей** «Сонечко» (1925)

5. I. 2. Врахування вікових особливостей дітей. 5. Приймати до уваги індивідуальність учнів.

6. Навчати тому, що є для дитини актуальним. II. б) Д. Заріну

Білет № 7

1. **Метод** в перекладі з грецької – шлях дослідження, вчення. Метод – це спосіб пізнання, підхід до вивчення і відображення життя. Метод – це також система прийомів, що застосовуються у певній галузі науки чи мистецтва.

2. Існують такі **стилі** педагогічної діяльності:

- безкорисний,
- прагматичний,
- авторитарний,
- демократичний,
- стиль потурання,
- ліберальний.

Сучасні стилі індивідуальної діяльності вчителя визначені А. Я. Ніконовою та А. К. Марковою:

1. Емоційно-імпровізаційний.
2. Емоційно-методичний.
3. Розмірковуючо-імпровізаційний.
4. Розмірковуючо-методичний.

3. Основні принципи формування **концертного репертуару** дитячого хору.

Основа репертуару – це класика, народна пісня, сучасна хорова музика. Репертуар у хорі повинен бути зорієнтований на:

- а) твори, що відповідають виконавському рівню колективу;
- б) твори, що випереджають можливість хору виконувати музику саме такого рівня складності;
- в) твори, що трохи легші, ніж ті, що вже виконував колектив.

При формуванні репертуару дитячого хору слід враховувати психофізіологічні можливості дітей тієї чи іншої вікової групи, а саме:

- 1) діапазон та теситурні умови твору;
- 2) інтонаційні труднощі;
- 3) особливості дихання;
- 4) темп і ритм;
- 5) вид хору (кількість голосів);
- 6) фактуру твору;
- 7) тип виконання (із супроводом чи без).

4. Ж.Ю.Колодуб: дитячі балети:

«Пригоди Веснянки» (лібрето Л.Бондаренко, 1969),

«Снігова королева» (лібрето О.Стельмашенка за казкою Ганса-Хрестіана Андерсена, 1982),

пісні для дітей — збірка «Музична абетка» (на народні тексти, 1991),

Збірка «Обробки пісень народів світу для дітей»

5. І. 2. Ж.-Ж. Руссо. П. в) П. Блонському

Білет № 8

1. **Слух** (auditus) – це одне з зовнішніх чуттів, функція організму людини і тварин, що забезпечує сприйняття звукових коливань.

2. Структура педагогічних здібностей та умінь досить детально розкривається в навчальному посібнику «Вікова та педагогічна психологія». Найважливіші окремі тези, що є характерними для визначення **педагогічних здібностей**, сформулював В.А.Крутецький.

1. Дидактичні – робити предмет навчання доступним, цікавим, скорочено логічним, пов'язаним із життям.
2. Гностичні – оволодіти швидкими, творчими методами навчання та мати винахідливість у способах засвоєння матеріалу.

3. Академічні – досконало знати матеріал, мати спеціалізовану професійну майстерність.
4. Перцептивні – проникати у внутрішній світ вихованця і мати психологічну спостережливість.
5. Мовленеві – висловлювати думки змістовно, ясно і просто, яскраво і образно, із внутрішнім переконанням і зацікавленістю.
6. Організаторські – вірно планувати свою роботу, вміти вкладатися в назначений термін і час, надихати колектив вихованців на вирішення спільних завдань.
7. Авторитарні – мати волю, витримку, вимогливість, наполегливість, емоційно-вольовий вплив на вихованців, здібність об'єднати всіх у досягненні поставленої навчальної мети.
8. Комунікативні – встановити такі взаємовідносини, які викликають повагу і симпатію до педагога, володіти почуттям гумору і такту.
9. Прогностичні, проєкційні – проєктувати майбутній розвиток учнів, передбачувати власні методичні дії.
10. Швидкість розподілу уваги – одночасно розподіляти увагу між навчальним процесом і виховним, між психологічним станом вихованців і своєю власною манерою спілкування.

3. Процес розучування нового твору в дитячому хорі можна умовно поділити на декілька етапів:

1. Ознайомлення з твором: прослуховування аудіо запису, виконання твору педагогом (спів), гра хорової партитури на фортепіано, інші види демонстрації твору.
2. Вивчення літературного тексту твору.
3. Засвоєння музичного матеріалу – мелодій хорових парій.
4. Відпрацювання вокально-хорових та технічно складних частин музичного матеріалу.
5. Виділення головних музичних кульмінацій.
6. Відпрацювання образно-виразного виконання твору.
7. Узагальнення вокально-хорової роботи – заключна фаза художнього виконання.
8. Демонстрування концертного стану хорового твору.

4. Б.М. Фільц: Цикл для жіночого хору та дитячого хору: Три молитви до Пресвятої Богородиці для жіночого та дитячого хору: Преславна Приснодіво Богородице. 2. Під Твою милість прибігаємо. 3. Достойно є. **Пісні і хори для дітей:** Збірки: Від льоду до льоду (сл. О. Олеся, 1965), Смерічка (1973), Любимо землю свою (1977), Ладоньки (1982), Від зими до зими (1983), Весняний дзвін (1987), Жива криниця (1998), Світе тихий (2000), Сонце в жменьці (2000), Наша дума, наша пісня (2004), Духовні хорові твори а сареПа Любимо землю свою. Сл. М.Сингаївського. Земле моя. Сл. І.Франка. Цикл Хорові акварелі. Сл. О. Олеся, 1982

5. І. 4. Ж.-Ж. Руссо. II. б) В. Шацька

Білет № 9

1. Музичний слух – це слух вроджений чи вироблений, але той, що спеціально сприймає рівномірні періодичні коливання різних звуків від 16 Гц до 20 кГц, що застосовуються в музиці. Музичний слух – це здатність сприймати і оцінювати окремі якості музичних звуків і їх комбінацій, основа музичного мислення. Це здатність до створення і виконання музики на основі сприймання елементів музичної мови (*висоти, сили, тривалості, тембру*), а також функціональних зв'язків між ними (*ладового почуття, почуття ритму та різних видів слуху*), аналізу співвідношень звуків, запам'ятовування та відворення їх.

2. А.К.Маркова дає найбільш повну характеристику **педагогічних умінь** і об'єднує їх у дев'ять груп.

I група – уміння бачити в педагогічній ситуації проблему та оформити її у вигляді педагогічної задачі; поетапно та оперативно перетворювати педагогічну ситуацію в залежності від цілей та результатів.

II група – уміння, що відповідають на питання «чому вчити» (обізнаність у нових технологіях та концепціях навчання), «кого вчити» (знання психологічної характеристики учнів) та «як вчити» (вибір методів навчання і організація навчальної діяльності).

III група – уміння психолого-педагогічна самооцінка своєї педагогічної діяльності.

IV група – уміння використовувати комунікативні прийоми та постановка комунікативних задач.

V група – володіння прийомами, що сприяють досягнення високих рівнів спілкування: розуміти позицію іншого, проявити інтерес до його особистості, акторська майстерність задля запобігання конфліктних ситуацій, децентрація – приймання точки зору іншого.

VI група – уміння тримати стійку професійну позицію педагога на захисті еталонного результату навчального процесу, оволодівати професійною майстерністю.

VII група – уміння бути спрямованим на пошук новаторського творчого рівня та переходити на нову ступінь професійної майстерності.

VIII група – уміння визначати рівень знань учнів на початку та в кінці навчання, стан їх умів і навичок.

IX група – уміння оцінити стан вихованості учня, бачити особистість в цілому, знати його моральні норми та переконання.

3. Хоровий стрій забезпечується музичним слухом кожного співака в хорі, унісоном окремої партії всього хору, єдиною вокальною манерою формування голосних і приголосних звуків, швидкою реакцією на диригентський жест.

До умов збереження хорового строю І. Пономарьков відносить:

1) якість композиторського письма самого твору (знання композитором вокальних можливостей, розміщення голосів у фактурі твору, відповідність теситури і регістрів, музична мова – інтерваліка і гармонія);

2) ступінь кваліфікації хору (загальний рівень музичної культури, вокальна постановка голосів, рівень розвитку музичного слуху, самоконтроль співаків, уміння прислухатися до співу інших та супроводу);

3) стан хористів (1. фізіологічні чинники – загальний стан здоров'я і функціональні розлади співацького апарату; 2. психологічні причини – увага, дисципліна, зацікавленість, втома, навантаження, тривалість занять, відношення до керівника, емоційний стан, погодні умови тощо).

4) контроль і керівництво звучанням диригентом (систематична робота над розвитком мелодичного та гармонічного слуху співаків, поглиблене і тривале «вспівування» твору).

О. Раввінов називав причинами детонації такі фактори:

1) незручна тональність;

2) неувага до коротких звуків, які не проспівуються дітьми;

3) інтонування півтонів та великих секунд;

4) інтонування мінорих I і 5 ступенів, та III і 7 мтупенів мажору,

4. О.М. Яковчук: для дитячого хору

цикл «Горіховий дощ», 1986

кантата Казка про Жука»

5. І. З. А. Шефстберрі. II. б) пошук шляхів формування творчих здібностей

Білет № 10

1. Голосовий апарат – це сукупність органів людини, які одночасно і взаємопов'язано беруть участь у голосоутворенні.

2. С. М. Казачков вказує на три рівня пізнання музики – сприймання, виконання, творчість.

1. Музика в процесі сприймання викликає чуттєві враження і організує розум і почуття людини. На цьому етапі пізнання музики можливе для кожного слухача, якісний рівень його залежить від ступеня інтелектуального розвитку та музично-слухової підготовленості особистості. Процес сприймання пов'язаний з іншими психічними процесами людини:

- а) мисленням – слухач усвідомлює те, що перед ним відтворюється;
- б) мовою – спроможний назвати предмет сприйняття;
- в) емоцією – певним чином відноситься до того, що слухає;
- г) увагою – зосереджується на музичному творі;
- д) волею – в тій чи іншій мірі сам організує процес сприйняття музики.

2. Другий рівень пізнання музики характеризується здатністю і вмінням людини глибоко розуміти її і відтворювати музичні твори у *виконавстві*. На цьому етапі необхідним стає володіння професійними знаннями і практичними навичками. Сприймання музики проявляється не тільки у зорово-слуховому сприйнятті концерту чи спектаклю, але й передбачає участь м'язово-рухових функцій виконавця.

До цього ступеню пізнання також відносяться музикознавчі вміння теоретичного дослідження музики: характеристика її образного змісту, емоційного стану, виявлення тексту й інтонаційного підтексту, аналіз характеру виконання, засобів музичної виразності тощо. До названих психічних процесів приєднуються необхідні властивості особистості:

- а) увага, б) фантазія, в) пам'ять, г) почуття.

Розвинені інтелектуальні і музичні здібності особистості – запорука глибокого пізнання музичних явищ, відчуття образних станів, спроможності їх відтворити у професійному виконавстві.

3. Третій рівень пізнання музики – це *творчість* – найвищий етап в процесі музичного мистецтва. Він є доступним тільки для обдарованих індивідуальностей і має на увазі обов'язкову присутність яскравих природних задатків, розвинених знаннями і навичками:

- а) талант, б) музичні здібності, в) обдарованість, г) працьовитість, д) свідомість.

Сприймання, виконання і творчість знаходяться у тісному взаємозв'язку. Слухачка аудиторія стимулює композиторську творчість, виконавці інтерпретують твори композиторів і репрезентують їх на новому особистісному рівні слухачам.

3. Ансамбль в хорі – це повна узгодженість і злагодженість у виконанні між всіма учасниками колективу в процесі творчого донесення ідейно-художнього образу твору шляхом активного застосування вокально-хорових навичок (за Л.О.Ятло). Види ансамблю: загальнохоровий (всього хору) та частковий (однієї партії), природний та штучний. Види ансамблю в залежності від виконання хорового твору: вокальний, ритмічний, динамічний, тембровий, дикційний, агогічний. Види ансамблю в залежності від фактури: унісонний, гармонічний, поліфонічний, ансамбль хору і солістів, хору і супроводу.

4. Л.В. Дичко:

«Сонячне коло» вірші Д.Чередниченка 1975 (для дитячого хору та симф. оркестру)

«Здрастуй, новий добрий день» вірші Є.Авдієнка 1976 (для дитячого (жіночого) хору)

«Весна» вірші Є.Авдієнка 1980 (для дитячого хору та симф. оркестру)

«Барвінок» вірші С.Жупанина 1980 (для дитячого хору та симф. оркестру)

5. І. З. Ян Амос Коменський. II. а) М. Леонтовичу. III. в) взаємодія емоційності й свідомості.

Білет № 11

1. **Фонація** – це складний нервово-руховий процес взаємодії усіх органів і систем голосового апарату, який за участю та під контролем центральної нервової системи забезпечує естетичне повноцінне звуковидобування і високу акустичну якість співу.

2. Функції музики як виду мистецтва: *Культурологічна Пізнавальна Психологічна Комуникативна Ідеологічна Виховна Розвиваюча*

Музика здійснює могутній вплив на духовний світ людини. Вона викликає суттєві зміни у свідомості і поведінці особистості, а це, в свою чергу, має ефект впливу на всі напрямки розвитку художньої культури суспільства. В цьому її *культурологічна функція*..

Музичне мистецтво є засобом залучення особистості до світової культури, дає можливість відчувати і бачити великі творіння минулого і сьогодення. Саморозвиток людської духовності відбувається в процесі пізнання світових художніх надбань. Музика є звуковою історією народів і виконує багатогранну *пізнавальну функцію*.

Цінність музики також в її *психологічній функції*. Музика володіє можливістю відображати емоційно-психологічні стани людей, їх почуття і переживання у різні моменти життя. Одночасно музика здатна зціляти душу, викликати стан катарсису.

Комунікативна функція, притаманна музичному мистецтву, проявляється в тому, що музика стає своєрідним засобом спілкування між індивідуальностями. Вона здатна об'єднувати величезні маси людей в єдиному пориві, прагненні до досконалості.

Ідеологічна функція завжди використовувалась у вихованні політичних поглядів і патріотизму, релігійної свідомості і моралі етичних норм та естетичних ідеалів, рис національного характеру та гармонійної особистості. Цей вплив музики у різні віки використовували політики, держава, церква як засіб управління народними масами і їх свідомістю.

Музичне мистецтво має надзвичайно потужну здатність виховувати людину. *Виховна функція музики* вбачалась і цінувалась як засіб естетичного впливу на людину. Музика виявляє естетичне значення явищ життя і стверджує певні ідеали.

Розвиваюча функція музики цінувалась ще в стародавні часи. Музика є одним із основним засобів розвитку природних здібностей і задатків людини.

3. П.Чесноков писав: «Хор – це таке зібрання співаків, у звучності якого є строго врівноважений ансамбль, точно вивірених стрій та художні, чітко вироблені нюанси...». К.Пігров дає таке визначення хору: «Хор – це організований колектив співаків, творчий колектив, основна мета виконавської діяльності якого – ідейно-художнє і естетичне виховання народних мас». О.Єгоров давав своє тлумачення хору: «Хором зветься більш або менш численна група співаків, які виконують вокально-хоровий твір». В.Соколов вважав, що «Хором зветься такий колектив, який достатньою мірою володіє засобами хорового виконання, необхідними для того, щоб передати ті думки та почуття, той самий ідейний зміст, який закладено у творі». В.Краснощоков писав: «Хор – це великий вокально-виконавський колектив, який засобами свого мистецтва правдиво, художньо-повноцінно розкриває зміст та форму виконуваних творів і своєю творчою діяльністю сприяє ідейно-естетичному вихованню народних мас». Л.П.Ятло вивів узагальнене визначення хору: «Хор – це організований колектив співаків, який достатньо володіє класичними основами і сучасними прийомами вокально-хорової техніки та сценічної майстерності і може через ансамбль вокальних унісонів, засоби художньої виразності та синтез із іншими видами мистецтв розкрити і донести до слухача художньо-естетичний зміст виконуваного твору».

4. І. В. Щербаков:

«Пастка для Відьми». Дитяча опера на дві дії. Лібрето Г.Конькової та Ф. Млинченка (за мотивами опери К.Стеценка «Івасик-Телесик») (1997) «Босоніж по Землі». Кантата — триптих для дитячого хору на вірші М.Сингаївського (1984) «Зима». Кантата для дитячого хору на вірші Л. Костенко (1986)

5. І. 2. – Маффео Веджо. П. в) К. Стеценко

Білет № 12

1. *Діапазон* – це звуковий обсяг співацького голосу, музичного інструмента, мелодії, звукоряду, що визначається відстанню (інтервалом) між найнижчим і найвищим звуками.

2. Музика є одним із основним засобів розвитку природних здібностей і задатків людини. Розвиток дитини відбувається в наступних сферах:

а) активізація розумових можливостей – пам'яті, спостережливості, уваги, мислення, логіки, пошукової діяльності;

б) збагачення емоційної сфери, області почуттів – від окремої імпульсивності до різноманітно-виражених реакцій, здатності до співчуття;

в) поглиблення сприймання музично-звукових вражень – від окремого визначення звуків по висоті і диференціації висоти. Ритму, тембру до цілісного сприйняття образу твору;

г) удосконалення музичних здібностей – слуху, ритмічного відчуття, пам'яті, виконавсько-технічної майстерності;

- д) загартування рис характеру – волі, витриманості, працелюбства;
- е) виявлення таланту і обдарування – уявлень, фантазії, образного мислення, артистичності виконання, творчих умінь;
- є) виховання фізичного здоров'я – вченими доведено, що музика, впливаючи на нервову систему і загальний стан організму людини, викликає реакції, які пов'язані із змінами кровообігу, дихання, м'язово-рухової активності.

3. До голосового апарату дитини відносяться:

- гортань з голосовими зв'язками,
- мовно-акустичні органи (верхні і нижні резонатори – надставна труба),
- мовно-артикуляційний апарат (губи, зуби, язик, нижня щелепа, глотка),
- весь комплекс дихального апарату (порожнини носа і рота, піднебінна завіска, носоглотка, гортань, горло-трахея, бронхи, легені, діафрагма, бронхіальне дерево).

4. Творчість Ю. В. Шевченка в пісенно-хоровому жанрі для дітей.

Створення музики до дитячих спектаклів: «Вверх тормашками» (1987), «Казка про солдата і змію» (1990), «Іван-Царевич» (1993), «Синьоокий» (1997) та інші.

Мюзикл для дітей «Снігова королева»

Хорові театралізовані мініатюри для дітей дошкільного віку: «Їжачок», «Синичка» на вірші Ганни Чубач; хорові цикли мініатюр

5. І. 3. Платону. II. б) поєднанні слухання музики, творчої імпровізації з хоровим співом

Білет № 13

1. **Регістр** – це ряд звуків співацького голосу, що характеризується одним механізмом звукоутворення і схожими тембровими якостями. **Регістр** – це частина діапазону голосу, позначена єдністю тембру на основі однорідного механізму звукоутворення. Існує грудний, мікстовий (перехідний), головний.

2. Педагогічна періодизація дитячого віку за І.П.Підласим:

1. Немовля – 1 рік;
2. Переддошкільний 1 – 3 роки;
3. Дошкільний – 3 – 6 років:
 - а) молодший – 3 – 4 роки,
 - б) середній – 4 – 5 років,
 - в) старший – 5 – 6 років;
4. Молодший шкільний – 6 – 10 років;
5. Середній шкільний – 10 – 15 років;
6. Старший шкільний – 16 – 18 років.

3. Основні прогресивні досягнення методики викладання хорового сольфеджіо на сучасному етапі:

- впровадження і розвиток творчих форм роботи;
- опора на ладовий розвиток музичного слуху;
- впровадження ігрових форм роботи, використання музично-дидактичних ігор;
- розвиток методики проведення диктанту і слухового аналізу;
- розробка підручників сольфеджіо з прикладами із музичної класичної літератури;
- звернення до музичної художньої практики (народної і професійної, різноманітних стилів і епох);
- вимога високої художньої цінності музичних прикладів;
- міжпредметні зв'язки, тісний взаємозв'язок із фахом;
- тенденція зближення музично-теоретичних дисциплін з виконавством.

4. М. Шух: Хорові цикли для дітей

- «Зазвонил звоночек медный» (1980). Пять маленьких пасторалей на тексты детских болгарских песенок в пересказе В.Викторова
1. Зазвонил звоночек медный 2. Славко – Забавко 3. Пастушок 4. Завтра встань, Асен, пораньше 5. Зашло солнце
- «Бирюльки» на стихи А. Барто (1988). Для детского хора и ф-но.
1. Зайка 2. Скороговорка 3. Бычок 4. Лошадка 5. Спать пора

5. I. 1 – Середньовіччя, 2 – Середньовіччя, 3 – Античність, 4 – Античність, 5 – Середньовіччя.
II. б) В. Сухомлинський